

יוסף שידא

יוסף שידא הוא שד המוזכר בתלמוד בבלי.

אזכורים

תלמוד בבלי

בתלמוד בבלי ישנו נידון האם קיים איסור יציאה חוץ לתחום אף מעל עשרה טפחים. אחת מהוכחות הגמרא היא ממעשה שהיה:

הני שב שמעתא דאיתאמרן בצפרא בשבתא קמיה דרב חסדא בסורא בהדי פניא בשבתא קמיה דרבא בפומבדיתא מאן אמרינהו לאו אליהו אמרינהו אלמא אין תחומין למעלה מעשרה לא דלמא יוסף שידא אמרינהו

— תלמוד בבלי, מסכת עירובין, דף מ"ג, עמוד א'

פירוש הדברים: שנאמרו שבע הלכות בשבת בבוקר לפני רב חסדא שהתגורר בסורא, ובאותה השבת קודם שיצאה נאמרו אותן ההלכות לפני רבא בפומבדיתא, ומאחר שאותו תלמיד חכם שאמר את ההלכות וודאי שמר שבת, האפשרות היחידה הוא שהוא לא עבר על איסור תחומין בהליכה זו הוא בכך שעשה את הדרך למעלה מעשרה טפחים. ראה זו נדחית בגמרא בכך שאפשר שאותו אדם היה 'יוסף שידא'.

רש"י מפרש שיוסף השד לא שמר שבת. מדברי רש"י ניתן להבין ששאר השדים הם שומרי שבת. בספר אור זרוע בשם רבי יהודה החסיד שהשדים מקיימים את כל מצוות התורה ויוסף שידא לא חילל שבת כיוון שיצר קשר עם שד אחר שסיפר לו את הדברים.^[1] הרב דוד יואל ווייס כתב שאפשר להבין ברש"י שהוא לא שמר שבת כשאר השדים.^[2] רבי אלעזר מגרמייזא הוכיח מיוסף שידא שאף שדים שומרים תורה ומצוות אם אינם שומרים שבת.^[3] הרב חיים אלעזר שפירא כתב שיוסף שידא שמר שבת והוא "קליפת נוגה".^[4]

המאירי בפירושו במקום כותב שהגמרא עונה בבדיחה שאולי זה "יוסף שידא" - אדם רשע ומחלל שבת. מהר"ל מפראג בספרו נצח ישראל (כח) כתב שכוונת הגמרא אינה ששד הופיע אלא שההלכות המדוברות הגיעו ממקור לא טוב.^[5]

יוסף שידא הוזכר על ידי רב יוסף ורב פפא במסכת פסחים: בנוגע להלכות זוגות.^[6] יש שביארו שרב יוסף ^[7] אמר את הדבר בעצמו ולא בשם שד, כשהניסוח בא לבטא את כוחות הרע שבבן אדם.^[8] הרמ"ז כתב פירוש דומה: יוסף שידא הוא היצר הרע של רב יוסף.^{[9][10]}

זוהר

בספר הזוהר נכתב שיש שדים יהודים "שדין יהודאין" והם עוסקים בתורה, אחד מהם הוא "יוסף שידא" שנקרא כך מכיוון שילד אותו שד.^{[11][12]}

בזוהר חדש רבי יהושע בן לוי מספר על היתקלות איתו: פַּעַם אַחַת נִקְלַעְתִּי לָהֶר שֶׁל הַסֵּלַע שֶׁל עֵיטָם, וּמָצֵאתִי בְּשֵׁנִי צִדֵּי הַסֵּלַע שְׁנֵי גְבָרִים, וְדוֹמִים בְּשֵׁתִי פִּיּוֹת זֶה לַמַּעֲלָה מִזֶּה, וְהָיוּ מַדְבְּרִים זֶה עִם זֶה: בָּא וְנִעְבִּיר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם. הִזְדַּמְּן לָהֶם אוֹתוֹ אִישׁ גָּדוֹל שֶׁל אֲגָבַת בֵּת מַחֲלַת, וְשֵׁמוֹ יוֹסֵף הַשֹּׁד. אָמַר לָהֶם: זֶהוּ הַרְבֵּה הַגָּדוֹל, הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַדּוֹר, שֶׁבִּגְזַרְתָּ פִּיּוֹ הָעֲבִירֵנִי מִהַיִּשׁוּב שֶׁל הָאָרֶץ, וְזֶהוּ שְׂמֻכְרִזִּים עָלָיו בְּרַקִּיעַ.^[13]

מקורות מאוחרים

רבי אברהם אזולאי כתב שביוסף שידא היו בחינות טובות, הוא הזדכך, וזכה לבחינה מסויימת של השארות הנפש כמעט כשל חסידי אומות העולם.^[14]

על הגמרא המספרת על יונתן שידא כתב רש"י שייתכן והוא אדם הבקי בשדים.^[15] רבי לוי בן אברהם בן חיים כתב כך גם על יוסף שידא.^[16]

הגמרא במסכת חולין מספרת שלרב פפא היה שד שהיה משמש אותו, יש שכתבו שהוא יוסף שידא.^[17] רבי חיים ויטאל גרס כך בגמרא בחולין.^[18]

הרב יהודה אסאד כתב שלא ייתכן שלשד יש שם יהודי ועל כן טען שזה כינוי שניתן לו על ידי חז"ל.^[19] מנגד רבי צדוק הכהן מלובלין כתב ששדים נוצרים מפגם הברית ויוסף שיידא נקרא "יוסף" מפני שהוא שד שנוצר בדרך קדושה.^[20]

בתרבות

הרב יהודה יודל רוזנברג בספרו "נפלאות מהר"ל" מספר שהגולם מפראג נקרא "יוסלה" מפני שהוכנסה בו רוחו של יוסף שידא.^[21] יוסף שידא הוא מגיבורי הספר חרשתא שם הוא תלמיד חכם, בנו של אשמדאי, והתמנה לבסוף למלך השדים.

הערות שוליים

1. <https://forum.otzar.org/viewtopic.php?t=18199#p1745>) הלכות שבת ועירובין אות קמז (63)
  2. הרב דוד יואל ווייס, **מגדים חדשים**, ירושלים תשמ"א, עירובין מג. (<https://forum.otzar.org/viewtopic.php?t=18199#p174563>)
  3. רבי אברהם ראובן הכהן סופר, **עונג שבת**, אות לט בשם ספר הקולות
  4. ספר דברי תורה, חלק ח (https://www.minkatch.org/_files/ugd/df4130_9d5165c4636_d481c92f65ada95acc2d2.pdf), אות פח
  5. הובא גם בפרי צדיק, מקץ אות יד
  6. תלמוד בבלי, מסכת פסחים, דף ק"י, עמוד א'
  7. הביאור נאמר גם בשל הבחנה בולטת: רב **יוסף** אומר בשם **יוסף** שידא
  8. נתנאל אריה, מיהו יוסף שידא? (<https://asif.co.il/wp-content/uploads/2021/04/2-1-4.p>)
  9. **אסיף**, גיליון ה תשע"ח, עמ' 213 (df)
  10. מקדש מלך, חלק ג, דף רעז. (https://www.sefaria.org.il/Mikdash_Melekh%2C_RaMa_Z_Commentary_on_Zohar.3.277a.38?vhe=Zholkva_1864&lang=he)
  11. הרב יצחק גינזבורג כתב שהוא החלק הרע שביוסף, ראו: **שיעורים והתוועדיות (ita)** (<https://blet.otzar.org/he/book/book.php?book=626879&pagenum=142>)
- קמה, באתר אוצר החכמה (צפייה חופשית – מותנית ברישום)

11. ספר הזוהר, חלק ג', דף רנ"ג, עמוד א'
12. בספר עמק המלך (שער יד פרק טז) גרס במקום "אוליד" "אוליף" והכוונה שלמד משד
13. זוהר חדש, דף כ"ז, עמוד ב' בתרגום תורת אמת.
14. רבי אברהם אזולאי, חסד לאברהם, אבן שתיה, עין גדי כ (<https://www.sefaria.org.il/Che>)
sed_LeAvraham%2C_Even_Shetiya%2C_Maayan_7.20?vhe=Chesed_le-Avraha
(m_--_grimoar&lang=he
15. רש"י, מסכת יבמות, דף קכ"ב, עמוד א'
16. חיים קרייסל, רבי לוי בן אברהם, לויית חן (<https://tablet.otzar.org/he/book/book.ph>)
(p?book=617872&pagenum=367
בן גוריון, תשע"ד, עמ' 291, באתר אוצר החכמה (צפייה מוגבלת למנויים)
17. מכיוון שרב פפא ציטט אותו במסכת פסחים. ראו: הרב יהודה לייב אינדער, זהרי הש"ס (ht
([tps://tablet.otzar.org/he/book/book.php?book=23780&pagenum=143](https://tablet.otzar.org/he/book/book.php?book=23780&pagenum=143))
עירובין מג., באתר אוצר החכמה (צפייה חופשית – מותנית ברישום)
18. רבי חיים ויטאל, אבן השהם (<https://tablet.otzar.org/he/book/book.php?book=107>)
(185&pagenum=140
ברישום), ו (חו"מ), עמ' קלו, באתר אוצר החכמה (צפייה חופשית – מותנית
ברישום)
19. יהודה אסאד, תשובות מהרי"א >יהודה יעלה< (<https://tablet.otzar.org/he/book/boo>)
(k.php?book=9446&pagenum=132
חופשית – מותנית ברישום), או"ח, סימן קצט, באתר אוצר החכמה (צפייה
חופשית – מותנית ברישום)
20. רבי צדוק רבינוביץ, צדקת הצדיק >נעימות הצדק< (<https://tablet.otzar.org/he/book/>)
(book.php?book=637860&pagenum=285
מוגבלת למנויים), אות קג, באתר אוצר החכמה (צפייה
מוגבלת למנויים)
21. קטע זה ורוב סיפורי הגולם אינם קשורים כלל למהר"ל מפראג. היו שדנו דיונים הלכתיים
בהקשר של הגולם ויוסף שידא, ראו: רבי מנשה קליין, משנה הלכות (<https://tablet.otza>)
(r.org/he/book/book.php?book=150996&pagenum=304
החכמה (צפייה מוגבלת למנויים), ו, סימן ריח, באתר אוצר
החכמה (צפייה מוגבלת למנויים)